

O fosilima na području sela Piskavica kod Gračanice

IZET SPAHIĆ

.....

FOSILI SU veoma značajni za razumijevanje geološke istorije, naročito za praćenje nadiranja i povlačenja mora, kojih je bilo za svaku oblast po nekoliko puta, njegovu salinizaciju i desalinizaciju. Fosili prate, uglavnom, sedimentne stijene, rijetko metamorfne (gdje su teško prepoznatljivi) a u vulkanskim ih uopšte nema, izuzev okamenjenih ljudskih tijela u antičkom gradu Pompeji podno živog vulkana Etna na Siciliji.

Područje sela Piskavica obiluje znatnim brojem fosila¹. Starost fosila² se utvrđuje prema starosti masiva u kojem su pronađene i obratno. Najviše ih se nalazi i najlakše odvajaju od sredine u litotamnijskim krečnjacima koji su starosti od dvadeset do deset miliona godina.

Definitivno, najpoznatiji fosil-školjka iz geološke ere, koja se zove miocen, je Pecten.

Pored ove školjke je pronađen primjerak

- 1 Austrijski geolog Friedrich Katzer, 1921. je evidentirao školjku (Congeria), panonske starosti (oko osam miliona godina) idući iz Sokola za Piskavicu; Dr Ivan Soklič, *Fosilna flora i fauna Bosne i Hercegovine*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2001., 500
- 2 Fosili (lat.) = okamenjeni ostaci nekadašnjih biljnih i životinjskih organizama, sačuvani u slojevima sedimentnih stijena

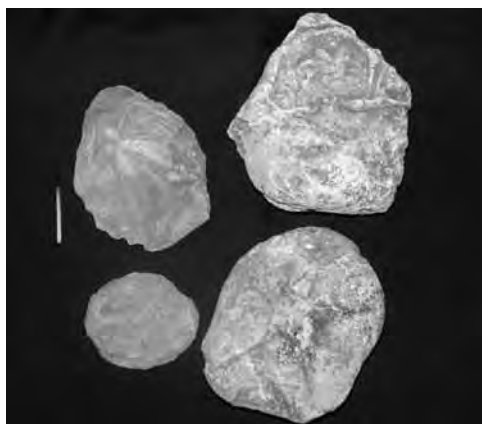
Slika 1. Školjke Pecten pronađene Spahićima oko mezarja

miocenske starosti ispod vakufskog zemljišta u Piskavici. Odvojen je samo gornji dio dok je donji dio ostao u masivu.

Na Bukvi smo dobili tri fosila morskog ježa iz miocena od Alije Čajića. Na fosilima

Slika 2. Školjka miocenske starosti nađena pored puta niže vakufske parcele zv. Podgaj

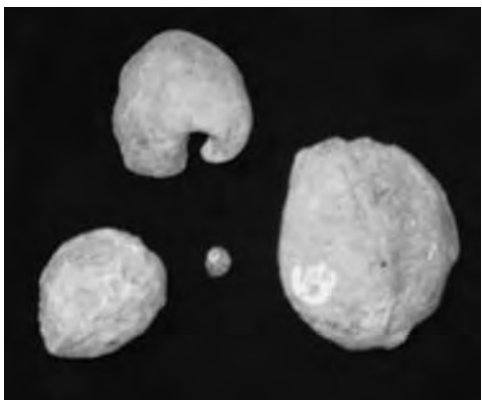

Slika 3. Fosili ježinaca miocenske starosti pronađeni na Bukvi (poklon Alije Čajića)

ima oštećenja i može se identifikovati prateća stijena, a to je litotamnijski krečnjak.

Na slici 3 prikazana su četiri fosila ježinaca (*Echinoidea*), pronađenih u naselju Bukva. Uzorak na slici lijevo gore predstavlja gornji dio ljušture, na čijem su vrhu analni otvori. Uzorak na slici desno gore predstavlja presjek kroz fosil ježinca sa nagomilanom matičnom stijenom-litotamnijskim krečnjakom. Uzorak desno dole predstavlja donju stranu ježinca gdje se u sredini nalaze usta. Taj dio je podijeljen na pet jednakih dijelova koji zatvaraju ugao od 72°.

Najviše fosila koji se mogu lako odvojiti ili su već odvojeni od masiva mogu se naći u litotamnijskim masivima, zatim u laporovitim sredinama u dolini Piskavičke rijeke i niže mezarja u Spahićima. Tu su prisutne školjke,

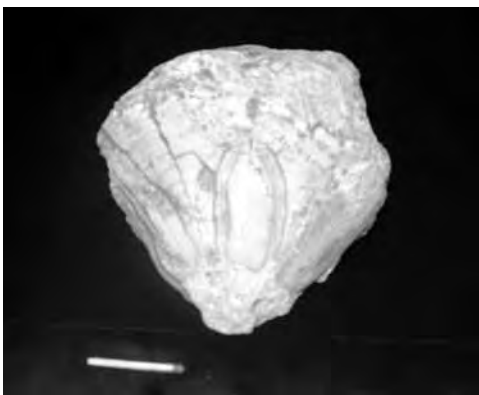
Slika 4. Otisci fosila školjki, pužića i ježinaca u laporu. Lokalitet mezarje u Spahićima (pliocen)

ježevi, puževi, zvijezde, fosilizirani izmeti od praživotinja, listovi od biljaka, naročito paprat, sjemenke, fosilni uglj i drugo.

Takođe je pronađen fosilizirani uglj-treset, sjemenke, pužići, i mnogo neidentifikovanih fosila u laporovitom proslojku u šljunkovima na lokalitetu Plaza-Golo Brdo

Slika 5. Fosilni uglj pliocenske starosti pronađen na osmom metru u bunaru (Adem Nasić) na Piskavičkim njivama

Slika 6. Ježinac na kojem se nalaze predivne sedefaste šare raspoređene u pentagonu (miocen-Bukva)

Mnogi fosili su uništeni jer nije cijenjena njihova prava vrijednost. Na primjer, pronađene su školjke *Pecten*, dimenzija do trista milimetara. Djeca su ih obično lomila sve dotle dok ih ne bi svela na dimenziju koja se nije mogla više uništavati.

Na području Piskavice je prisutna fosilizirana fauna i flora od eocena (krečnjaci brda Stražba i Pitarskog brda), preko mio-

Slika 7. Fosilni agregat litotamnijskih algi. Vrle strane, Piskavica

cena do mlađe geološke ere, kada fosilizacija prestaje.

Na obrađivanom području je moguće, između ostalog, sresti predstavnike faune kao: školjkaše (*Cardita*, *Pecten*, *Pectunculus*), ježince, zvijezde, litotamnijske krečnjake, zatim floru kao: smokve (*Ficus*), lovorike (*Laurus*), paprati i drugo zimzeleno i četinarsko drveće. Posebno su vrijedne pomena tortonske, litotamnijske alge, koje se razvijaju samo u slanoj sredini,¹ od kojih su se razvili čitavi masivi litotamnijski krečnjaci.

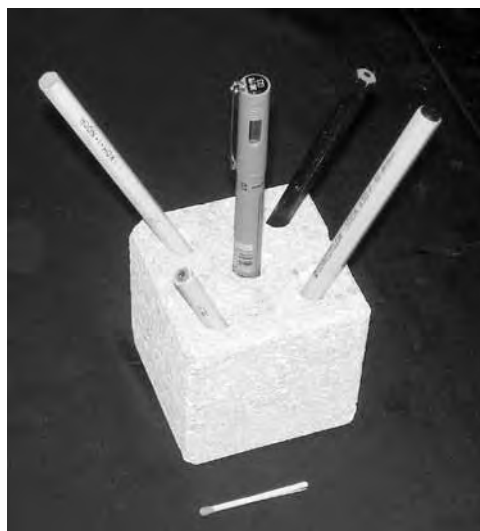
Ovi krečnjaci nisu imali vremena (u zadnjih dvadeset do deset miliona godina da dožive dinamometamorfozu i otvrdnjavanje, te ih još zovemo nedozreli krečnjaci. Oni su pogodni za rezanje i tesanje, dok se izvade iz tla, te su korišteni za izradu toplih podruma na novijim kućama u selu.

Prisustvo fosilne faune i flore na području Piskavice je veoma veliko i ograničeno je na dio koji se prostire sjeverno od Piskavičke rijeke.

¹ Soklić Dr Ivan, *Geologija za rudare*, Univerzitet u Sarajevu, 1970. godine

Bilo bi nam drago da zainteresujemo mlade naraštaje da se počnu baviti istraživanjem u toj oblasti. Fosili su prirodno blago jednog područja i države, te ih je potrebno čuvati. Jedan od najljepših ukrasa u vitrini ili poklon prijatelju predstavlja lijep identificirani fosilni primjerak.²

Ovdje je otkriven i prikazan veoma mali broj fosila prisutnih na području sela Piskavice, kao da smo izvadili kap vode iz jezera.

Slika 8. Držać olovaka izrađen od fosilnog litotamnijskog krečnjaka iz Vrljih strana-Piskavica

² Čitajući radove iz oblasti paleontologije (nauka koja proučava životinje i biljke koje su živjele na Zemlji u ranijim vremenima, a danas se nalaze u obliku fosila), od Dr Ivana Soklića, akademika, profesora Rudarsko-geološkog fakulteta u Tuzli, naišli smo na jednu zanimljivost. Svaki pronađeni fosil je lociran tako da je u knjizi naveden naziv njeve i ime vlasnika, kao uži lokalitet. Akademik Soklić je čitav život posvetio istraživanju fosilne faune i flore Bosne i Hercegovine..